

ПРАКТИКА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ
ТА СОЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

УДК 376.091.313:[355-057.36:331.5](045)

**РОЛЬ ІНКЛЮЗИВНОЇ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕІНТЕГРАЦІЇ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДО ЦИВІЛЬНОГО ЖИТТЯ**

Войтовська Алла, докторка філософії з соціальної роботи, доцентка кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID 0000-0003-4960-6348

E-mail: alla.voytovskaya@gmail.com

***Анотація.** У статті висвітлено важливість інклюзивних проєктів у реінтеграції військовослужбовців. Описано інклюзивні проєктні заходи які роблять значний внесок у реінтеграцію військовослужбовців до цивільного життя. Підкреслено, що інклюзивні програми допомагають зменшити довгострокові соціальні наслідки невдалої реінтеграції, такі як безробіття, бездомність та психічні розлади. Для успішної реалізації інклюзивних проєктів необхідна співпраця між різними зацікавленими сторонами які опікуються проблемами військових.*

***Ключові слова:** інклюзія, проєкт, інклюзивні проєкти, реінтеграція, військовослужбовці, цивільне життя, ветерани, інтеграція, громада.*

**THE ROLE OF INCLUSIVE PROJECT ACTIVITIES IN THE
REINTEGRATION OF MILITARY SERVANTS INTO CIVILIAN LIFE**

Voitovska Alla, PhD, Associate Professor of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID 0000-0003-4960-6348

E-mail: alla.voytovskaya@gmail.com

***Abstract.** Reintegration of military personnel into civilian life is a complex process that involves addressing both practical and emotional challenges. An inclusive approach recognizes the uniqueness of each veteran's experience, acknowledging both their strengths and the challenges they may face. This creates a culture of belonging that fosters a sense of purpose, self-esteem, and community.*

For inclusive project interventions to be truly effective, they must be designed with the specific needs of veterans in mind. It is critical that organizations, both governmental and nongovernmental, collaborate with military institutions, veterans' associations, and mental health professionals to ensure that initiatives are relevant, accessible, and sensitive to the unique needs of veterans.

In addition, businesses and employers can play an important role in promoting inclusion by actively recruiting veterans, providing training on the integration of military personnel into civilian organizations, and ensuring that their workplaces are welcoming to people with different backgrounds and experiences.

Successful implementation of inclusive projects requires collaboration between various stakeholders, including private sector employers, the community, government agencies, and non-governmental organizations.

The reintegration of military personnel into civilian life is a multifaceted challenge that requires comprehensive solutions. Inclusive projects are essential to providing veterans with the support, skills, and opportunities they need to thrive after their service. These initiatives foster a culture of

respect and understanding that allows veterans to successfully reintegrate, while contributing to the growth and strengthening of the communities to which they return. By recognizing the value of inclusion, we not only help veterans find meaning in their lives, but also enrich society as a whole.

Reintegration of military personnel into civilian life is a complex but very rewarding process for both veterans and the communities they join. Inclusive project activities provide veterans with the tools, support, and social connections they need to thrive in civilian life. By ensuring that these initiatives are accessible, respectful, and focused on their diverse needs, we can create a society in which veterans are not only reintegrated but also recognized for their service, resilience, and leadership. When veterans are successfully reintegrated, it strengthens our society as a whole, promoting inclusivity, understanding, and mutual respect.

This study does not exhaust all aspects of the issue under consideration. A prospect for further research is the study of gender socialization in the process of military personnel reintegration.

Keywords: *inclusion, project, inclusive projects, reintegration, military personnel, civilian life, veterans, integration, community.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Реінтеграція військовослужбовців у цивільне життя є складним процесом, який передбачає вирішення як практичних, так і емоційних проблем. Одним з найважливіших аспектів цієї реінтеграції є забезпечення ветеранам доступу до інклюзивних можливостей як на робочому місці, так і в їхніх громадах. Інклюзивні проєктні заходи – чи то у формі професійного навчання, чи то у формі залучення громадськості, чи то у формі ініціатив з працевлаштування – відіграють життєво важливу роль у сприянні цьому переходу. Створюючи середовище підтримки, поваги і рівних можливостей.

Військова служба часто формує особу в унікальний спосіб, прищеплюючи міцну дисципліну, вміння працювати в команді та стійкість. Однак ці ж якості можуть створити проблеми при поверненні до цивільного життя. Ветерани можуть зіткнутися з труднощами при застосуванні своїх військових навичок на цивільній роботі або з труднощами пристосування до соціальних норм і структур, які відрізняються від їхнього військового досвіду. Крім того, травми і проблеми з психічним здоров'ям, з якими стикаються деякі ветерани, такі як ПТСР, можуть ускладнити їхню здатність реінтегруватися в суспільство.

У світлі цих викликів важливо, щоб ветеранам були надані значущі можливості, які визнають їхні навички, шанують їхній досвід і підтримують їхній особистісний ріст. Саме тут інклюзивна проєктна діяльність набуває вирішального значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Т. Семігіна та О. Столярик визначили підходи до надання соціальних послуг найбільш вразливим групам, таким як ветерани / ветеранки та їх сім'ї, які в змозі задовольнити їх реальні потреби [8]. К. Татаркін розкрив специфіку теоретичного відображення інституалізації сучасних ветеранських рухів [9]. Є. Костишин та Ю. Шевців висвітлили особливості реалізації ветеранського розвитку в Україні. Р. Попелюшко розглянуто основні підходи до організації процесу адаптації учасників бойових дій та членів їхніх родин до умов мирного життя.

Мета статті – проаналізувати роль інклюзивних проєктів в реінтеграції військовослужбовців.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Вважає, Тимочко І. «Інклюзивна проєктна діяльність – це ініціативи, які активно сприяють участі людей різного походження, здібностей та життєвого досвіду» [10, с. 125]. На думку, Кравченко О. «У контексті реінтеграції ветеранів інклюзивні проєкти – це проєкти, покликані забезпечити ветеранам, незалежно від

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

їхнього походження чи проблем, рівний доступ до можливостей для навчання, розвитку та соціальної участі» [5, с. 37]. Такі заходи можуть мати різні форми:

1. Програми професійного навчання та працевлаштування. Багато ветеранів володіють великою кількістю навичок, отриманих під час служби в армії, але ці навички не завжди відповідають вимогам цивільного ринку праці. Інклюзивні проєктні заходи можуть включати професійну підготовку, програми наставництва або ярмарки вакансій, адаптовані спеціально для ветеранів. Ці програми долають розрив між військовими та цивільними навичками, допомагаючи ветеранам знайти можливості працевлаштування, які використовують їхній досвід і водночас забезпечують особисту та фінансову незалежність.

2. Групи психічного здоров'я та підтримки. Реінтеграція може бути особливо складною для ветеранів, які мають проблеми з психічним здоров'ям. Інклюзивні групи підтримки або терапевтичні програми, які забезпечують безпечний простір, де ветерани можуть обговорити свій досвід, є дуже важливими. Ці проєкти сприяють емоційній стійкості, зменшують ізоляцію та сприяють зціленню, пропонуючи підтримку однолітків та професійні рекомендації.

3. Залучення громади та соціальна інтеграція. Реінтеграція – це не лише пошук роботи, а й відновлення зв'язків із суспільством. Інклюзивні проєкти на рівні громад, які дозволяють ветеранам взаємодіяти з цивільним населенням – чи то через волонтерську роботу, спортивні заходи, чи культурні обміни – допомагають відновити їхні соціальні мережі. Ці заходи сприяють інклюзивності, заохочуючи ветеранів до взаємодії з різними групами, розвіюючи стигму і сприяючи взаєморозумінню між військовими і цивільними громадами.

4. Розвиток лідерства та наставництво. Багато ветеранів мають природні лідерські здібності, відточені роками військової служби. Інклюзивні програми розвитку лідерських якостей дозволяють їм вдосконалювати ці навички в цивільному контексті. Ці програми часто включають можливості наставництва, коли ветерани можуть направляти молоде покоління або однолітків, створюючи цикл віддачі та підвищуючи власну впевненість і відчуття мети.

Інклюзія не просто надає можливості, а створює середовища, в якому ветерани відчують, що їх справді цінують і поважають. Інклюзивний підхід визнає унікальність досвіду кожного ветерана, визнаючи як його сильні сторони, так і виклики, з якими він може зіткнутися. Це створює культуру приналежності, яка виховує почуття мети, самоповаги та спільноти [5].

Інклюзивні проєктні заходи роблять значний внесок у культуру через:

- зменшення стигми. Ветерани іноді стикаються з хибними уявленнями про їхнє психічне здоров'я або здатність пристосуватися до цивільного життя. «Сприяючи інклюзії, ми кидаємо виклик цим стереотипам і допомагаємо суспільству бачити ветеранів не як людей, яких потрібно «виправити», а як здібних, кваліфікованих людей, які можуть зробити цінний внесок у суспільство» [4, с. 22].

- розвиток впевненості та самооцінки. Долучаючись до проєктів, які цінують їхній внесок, ветерани починають відновлювати впевненість у своїх здібностях. Вони бачать, що їхні навички цінують і використовують, що не лише сприяє їхньому особистому розвитку, але й підвищує їхні шанси на успіх у цивільному житті.

- сприяння довгостроковій соціальній інтеграції. Переваги інклюзивних проєктних заходів виходять за межі безпосереднього працевлаштування чи професійного навчання. Коли ветерани інтегровані в соціальні мережі підтримки, це допомагає їм відчувати зв'язок зі своїми громадами. Ця довгострокова структура соціальної підтримки

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

зменшує ізоляцію і покращує результати психічного здоров'я, допомагаючи ветеранам залишатися залученими і мотивованими до успіху.

- сприяння особистісному зростанню. Інклюзія заохочує ветеранів досліджувати нові сфери інтересів або кар'єрні шляхи. Надаючи можливості для навчання, розвитку та дослідження, інклюзивні проєкти дозволяють ветеранам переосмислити себе так, як це було неможливо під час їхньої військової служби. Таке зростання має важливе значення для їхнього довгострокового успіху та добробуту.

Для того, щоб інклюзивні проєктні заходи були дійсно ефективними, вони повинні бути розроблені з урахуванням специфічних потреб ветеранів. Вкрай важливо, щоб організації, як урядові, так і неурядові, співпрацювали з військовими установами, ветеранськими асоціаціями та фахівцями у сфері психічного здоров'я, щоб забезпечити актуальність, доступність і чутливість ініціатив до унікальних потреб ветеранів.

Крім того, бізнес і роботодавці можуть відігравати важливу роль у просуванні інклюзії, активно наймаючи на роботу ветеранів, проводячи тренінги з інтеграції військовослужбовців у цивільні колективи і гарантуючи, що їхні робочі місця є доброзичливими до людей з різним походженням і досвідом [10].

Вплив інклюзивної проєктної діяльності виходить за межі окремих ветеранів. Коли ветерани успішно реінтегруються в цивільне життя, вони роблять позитивний внесок у суспільство і робочу силу. Їхні унікальні навички, досвід і погляди збагачують громади, частиною яких вони стають, допомагаючи подолати розбіжності та сприяючи соціальній згуртованості.

Крім того, інклюзивні програми допомагають зменшити довгострокові соціальні наслідки невдалої реінтеграції, такі як безробіття, бездомність та психічні розлади. Усуваючи першопричини цих проблем на ранніх стадіях за допомогою інклюзивних заходів, громади можуть забезпечити ветеранам повноцінне, продуктивне життя, що в кінцевому підсумку принесе користь суспільству в цілому.

Для успішної реалізації інклюзивних проєктів необхідна співпраця між різними зацікавленими сторонами, а саме: роботодавці приватного сектору (бізнес може зробити свій внесок в інклюзію, активно наймаючи на роботу ветеранів, впроваджуючи дружню до ветеранів політику на робочому місці та підтримуючи програми, які сприяють психічному та фізичному благополуччю ветеранів); громада (широке цивільне населення відіграє життєво важливу роль у прийнятті та інтеграції ветеранів у суспільство. Розвиток інклюзивної, сприятливої культури в громаді має важливе значення для успіху програм реінтеграції); державні установи (уряди відіграють важливу роль у фінансуванні та підтримці програм, спрямованих на реінтеграцію ветеранів. Політика, яка заохочує бізнес наймати ветеранів на роботу, фінансує ініціативи з охорони психічного здоров'я та надає податкові пільги для підприємств, власниками яких є ветерани, може суттєво вплинути на ситуацію); неурядові організації (НУО) (НУО, що спеціалізуються на наданні послуг ветеранам, часто мають досвід і зв'язки в громаді, необхідні для впровадження інклюзивних програм. Їхня робота на місцях має вирішальне значення для забезпечення доступу ветеранів до потрібних ресурсів) [1, 3, 6].

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Реінтеграція військовослужбовців у цивільне життя є багатогранним викликом, який потребує комплексних рішень. Інклюзивні проєкти мають важливе значення для забезпечення ветеранів підтримкою, навичками та можливостями, необхідними їм для процвітання після завершення служби. Ці ініціативи сприяють формуванню культури поваги та взаєморозуміння, що дозволяє ветеранам успішно реінтегруватися, одночасно сприяючи зростанню та зміцненню громад, до яких вони повертаються. Визнаючи

цінність інклюзії, ми не лише допомагаємо ветеранам віднайти сенс життя, але й збагачуємо суспільство в цілому.

Реінтеграція військовослужбовців у цивільне життя – це складний, але дуже корисний процес як для ветеранів, так і для громад, до яких вони приєднуються. Інклюзивні проєктні заходи, надають ветеранам інструменти, підтримку та соціальні зв'язки, необхідні для процвітання в цивільному житті. Забезпечивши доступність цих ініціатив, повагу до ветеранів і зосередженість на їхніх різноманітних потребах, ми можемо створити суспільство, в якому ветеранів не лише реінтегрують, а й відзначають за їхню службу, стійкість і лідерство.

Коли ветерани успішно реінтегруються, це зміцнює наше суспільство в цілому, сприяючи інклюзивності, розумінню та взаємоповазі.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. Перспективою для подальших досліджень є вивчення гендерної соціалізації у процесі реінтеграції військовослужбовців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Басманова А., Грищенко І. Реінтеграція ветеранів і учасників бойових дій та членів їх сімей в цивільне життя на рівні територіальних громад. *Theoretical and practical scientific achievements: research and results of their implementation*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (Піза, Італія, 27 жовтня 2023 р.). Pisa, Italia: SCIENTIA. 2023. С. 35–37.
2. Бриндіков Ю. Л. Теорія та практика реабілітації військовослужбовців – учасників бойових дій в системі соціальних служб : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.05. Тернопіль, 2019. 39 с.
3. Вища освіта в Україні: зміни через війну: аналітичний звіт / Є. Ніколаєв, Г. Рій, І. Шемелинець. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. 94 с.
4. Кохан В. П. Шляхи професійної адаптації ветеранів війни. Правове забезпечення професійної адаптації та права на підприємницьку діяльність ветеранів війни: збірник наукових праць НДІ ПЗІР НАПрН України за матеріалами I-го круглого столу (Харків, 31 травня 2024 р.). Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2024. С.22–26.
5. Кравченко О.О., Швець В.В., Мельник Л.О. Роль ветеранських організацій у реінтеграції та психологічній реабілітації ветеранів з інвалідністю в умовах військового та повоєнного часу. *Психологічний журнал*. 2023. Вип. 11. С.37–44.
6. Оржель О. Соціальна місія університету під час воєнного часу в суспільстві знань. *Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство»*, 2022, 13. С. 26–36.
7. Охорона ментального здоров'я та медико-психологічна реабілітація військовослужбовців в умовах гібридної війни : монографія / за заг. ред. В. І. Цимбалюка. Київ, 2020. 307 с.
8. Столярик О., Семигіна Т. Лінія розмежування: перейти чи залишитися (інтеграція ветеранського досвіду у соціальну роботу в Україні). *Теорія модернізації в контексті сучасної світової науки*: матеріали I Міжнародної наукової конференції (Полтава, 23 червня 2023 р.). Полтава: МЦНД, 2023. С.86–88.
9. Татаркін К. Теоретичні засади інституалізації ветеранського руху: особливості міждисциплінарного дискурсу. *Вісник НТУУ «КПІ»*. Серія: Політологія. Соціологія. Право. 2024. № 2(62). С.49–54.
10. Тимочко І., Кіцак Т.. Державна політика у сфері соціально-психологічної адаптації учасників бойових дій в Україні. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*. 2024. № 7. С.125–132.

REFERENCES

1. Basmanova, A., & Hryshchenko, I. (2023). Reintegration of veterans and combatants and their family members into civilian life at the level of territorial communities. Theoretical and practical scientific achievements: research and results of their implementation – Proceedings of IVth International scientific-practical conference (pp.35–37). SCIENTIA [in Ukrainian].



2. Bryndikov Yu.L. (2019). Teoriia ta praktyka reabilitatsii viiskovosluzhbovtziv – uchasnykiv boiovykh dii v systemi sotsialnykh sluzhb : avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.05. Ternopil [in Ukrainian].
3. Vyshcha osvita v Ukraini: zminy cherez viinu: analitychnyi zvit. (2023). Ye. Nikolaiev, H. Rii, I. Shemelynets. Kyiv: Kyivskiy universytet imeni Borysa Hrinchenka [in Ukrainian].
4. Kokhan, V.P. (2024). Shlyakhy profesiynoyi adaptatsiyi veteraniv viyny. Legal provision of professional adaptation and the right to entrepreneurial activity of war veterans – Proceedings of the round table (pp.22–26). National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian].
5. Kravchenko, O. (2024). Diyal'nist' tsentru veterans'koho rozvytku v umovakh zakladu vyshchoyi osvity . Social work and social education, 1 (12), 81–88 [in Ukrainian].
6. Orzhel O. (2022). Sotsialna misiia universytetu pid chas voiennoho chasu v suspilstvi znan. Mizhnarodnyi naukovy zhurnal «Universytety i liderstvo», 13. S. 26–36 [in Ukrainian].
7. Okhrona mentalnoho zdorov'ia ta medyko-psykholohichna reabilitatsiia viiskovosluzhbovtziv v umovakh hibrydnoi viiny (2020): monohrafiia / za zahalnoiu redaktsiieiu V. I. Tsymbaliuka. Kyiv [in Ukrainian].
8. Stolaruk, O., & Semigina, T. (2023). Liniya rozmezhuвання: pereyty chy zalyshytysya (intehratsiia veterans'koho dosvidu u sotsial'nu robotu v Ukrayini). The Theory of Modernization in the Context of Modern World Science – Proceedings of the International scientific conference (pp.86–88). MCND [in Ukrainian].
9. Tatarkin, K. (2024). Teoretychni zasady instytualizatsiyi veterans'koho rukhu: osoblyvosti mizhdystsyplinarnoho dyskursu. Visnyk NTUU KPI. Seriia: Politolohiya. Sotsiolohiya. Pravo, 2 (62), 49–54 [in Ukrainian].
10. Tymochko, I., & Kitsak, T. (2024). Derzhavna polityka u sferi sotsial'no-psykholohichnoyi adaptatsiyi uchasnykiv boiovykh dii v Ukrayini. Public administration: concepts, paradigm, development, improvement, 7, 125–132 [in Ukrainian].